

Г Л А С Н А Р О Д А.

ЛИСТ ЗА НАРОДНЕ СТВАРИ, ПРИВРЕДУ, ПОУКУ И ЗАБАВУ.

„Глас народа“ излази сваке недеље на табаку. — Цена му је на годину 3 фор., на осам месеци 2 фор., на четир месеца 1 фор. аустр. вредн. — Дописи се пишу уредништву а претплате и огласи администрацији „Гласа народа“ у Нови Сад. — Огласи наплаћују се од ретка оваких слова 5 нов. и 30 новчића за жиг сваки пут.

БРОЈ 44.

У НОВОМЕ САДУ. У НЕДЕЉУ 4. НОВЕМБРА 1873.

ГОДИНА III.

Ч У В А Ј М О С Е!

Ко у ово доба пролази крајеве наше, или ко се састаје са људма из разних крајева, тај ће чути да се свуда пева једна песма и то песма жалостива. Свуда се људи тешкају и уздишу да је зло, да овака времена још нису запамтили. Људи се туже да су три задње године загрдиле, да се свет, само да одржи живот завалио у силан дуг, упртн је велики терет а упр је очи у ову годину, да ће нас она ако не обогатити а оно бар ишчунати из њевоље и оскудице. Јесен је, доба је када свако може да разрачуна, колико му је ова година донела или однела. Не говоримо за појединце него у опште. Ко год рачуна, увиђа да му је рачун жалостан.

Ко ради земљу тај се тужи да га је она и ове године оманула. Ко тргује тај се тужи да му је никакав или мали промет. Ко ради занат јада се да нема муштерију за своју робу. Где економу, занатлији и трговцу није добро — онде осећају и сви остали слојеви народа да је зло.

Има људи који мисле, да би могли исправити раменом свет; има људи који кад говоре мислиш да знају лека свима нашим невољама. Нит је било до сада толико јаког рамена, које би могло да подигне свет, нит је било врача и лекара, који би речи, делом ил мелемом знали и дали лека ранама и њевољама нашим — а није ни изгледа да ће тога бити од јако. Све што разуман пријатељ народа може саветовати своје народу јесте: Помози сам себи па ће ти и Бог помоћи!

Али како да помажемо сами себи? Ма да нисмо сву мудрост кашиком попили, ево ћемо да кажемо опет нешто, што би нам могло знатно помоћи.

Паметни људи, који су разбирали зашто ми Срби у овим крајевима пропадамо, разабрали су да је нашем пропадању један узрок и у томе: што ми Срби више трошимо у кући и у друштвеном животу него други људи што с нама живе, да тако рећи расипамо и харчимо и онда када нам се непресицње.

Ко је узео те рачунао шта Србина коштају сватови, свечари укупи и подушја пијанке и теревенке

по кућама и по механама, беседе и балови и друге врсте весела и забава а особито с јесени и зими тај је могао израчунити да у нас оду силни новци на сувишно јело и пиће, на карте и на гиздаво рухо — и да са тих утрошених новаца многа српска кућа посрне и пође у своју пронаст.

Да се добро разумемо. Ми неговоримо овде да се завучемо сваки за своје огњиште, те ту да чамимо и чекамо боља времена. Ако и јесу тешка времена, очајање и дешперат није лек против таквих времена — али ако је икад нужно било, данас је нужно, да будемо у свему умерени, да се чувамо сваког излишног трошка. Србин је од заманде славио своју кућну славу, виђао је на слави својој своје добре људе и пријатеље. Нека је слави и ове године али ни светитељ а ни пријатељи незахтевају, да се о свечарима потроши десетак вина, поконаби све што је смока и јестива по кући — па кад дође време пролетнога тешкога рада а оно срчи киселицу и расол и лицај воду.

И ове године дај Боже у Српству много сватова али исто тако дај и мудри и разборити газда, који ће знати промислити да за рад сватова није право да продајемо идућу летину; да задужимо и кућу и земљу ради свиле и кадифе што ћемо да покројимо новој снаји и млади. Данас нису више она времена, кад су се сватови могли састати по недељу дана, те потрошити сретноме свекру или доброме тасту све што је из куће за јело и пиће а сувише покрхати полунати му и оно, што је стекао за бољих година. Нигде не пише да сватови ако су весели морају бити пусти и бесни те уместо усрећити, упропасти српску кућу.

Може и ове године бити беседе и игранака али немора се на те забаве потрошити и црно испод нохта. Паметне матере, младе љубавце и гиздаве ћерке нека не захтевају од родитеља и мужева да их за беседе и игранке обите скупим хаљинама. Може бити а и треба да буде и у нас забава али нег се наше кћери не надмећу, која ће бити богатије и лепше обучена, која ће другу своју постидити већим раскошом у оделу и накиту. Има и у другога света заба-

ва и весеља али нема тога раскоша као је што у нас за то други свет не само да је весео при забави него је весео и после ње, али кад нас мине забава, покуњимо носове и уздишемо, јер нас је једна забава дошла скупље него што нам подноси џеп.

Ако и неможемо да неславимо свечаре, да не идемо у сватове да се мало не разонодимо на зимњој забави — то можемо свакако да се манемо пијанке и теревенке, да се и мушко и женско оканемо картања и коцкања. Многа она крајцара што оде на кеца што је прогута казана или биртија, могла би лепо закрпити домаћу потребу и ми би опет остали живи а били би и вољнији и здравији.

Мудар човек вели ако неће време по мени а оно ја ћу по њему па се отуд и груза погуберу. Тешко му је, али инае остаје жив те дочека и боља времена.

У ово тешко време где је мало свега а понајмање привреде и заслуге, треба сваки који има памети у глави да се озбиљно запита: Шта ми је најнужније и без чега могу да будем. Ко хоће да прекужи ове тешке дане нек у потреба свога живот буде умерен, а нек се параси свега онога без чега може да буде.

Боље је и разумна штедња нег најбоља радња. Кад се штедило у благословеним година онда треба двојном више да се штеди у тешким годинама.

Чувајмо се дакле зарад добра свога сваког излишног трошка, клонимо се разматања и расипања као живе ватре, јер отуд не само што ћемо бити безбрижнији и веселији, него ћемо одолети овом кобном времену и сачувати своју снагу за боља времена.

Чувајмо се док је јоште за времена! —X—

ИЗ ПРИРОДЕ.

Штигљиц.

Ко њега не познаје? Ко незнаде тог вечног скиталицу по равној Бачкој и другим пределима, ко не зна тог умилног певача, како ерчано подноси и ветар и мећаву, сваку непогоду, и лето и зиму? — Мало је њих, који га непознају, мало их, који га не вољу. А како га не би волели; та погледајте га, како се у кавезу усправио, како лено покреће своје витко тело, па поред тога красно цвркуће или баш нева; или погледајте га како се у башти или на запуштеном ком дворшћу обесио о чичак или чељ, те вади семење, цвркутајући онако за себе своје ситне песмице, а шарно му се перје блиста у слабој зимњој сунчаној светлости, као ретко у које птице. Заиста штигљиц је леп и красан; па како нам је он веран, и онда кад нас многи певачи остављају, те заједнички а притом веселим срцем подноси с нама све зимње тегобе и летње милине, — хајде да му посветимо ово неколико тренутака па да се сад само шњим позабавимо.

Штигљиц је врабац; а то ће да рече, да је у њега кљун исто као куна, озго много шири, округло, а при крају све је ужи, као што је то и код обичног врапца, сенице, канарице и т. д.

За то се све те птице зову купокљунке. На ноzi су три прста окренута напред, а један остраг; грло му је тако удешено, да може да извија и краcне песмице — елем је штигљиц и добра птица певачица. Ал што је најдивније на њему, оно што баш чини да је штигљиц: — то је његово руво. Ваља га само погледати на пољу у природи — та природа је најбрижљивија мајка! — или ако је кавез на прозору, све трепери.

Глава му је као крв црвена, око кљуна је црн, а образи бели и пуначка. По трбуху је беличаст, са две мрке пеге, на леђи мрке боје, а на крили се прелива сјајна жута пруга по црноме, бело бобичастом перју. Кљун је купаст, на врху оштар, а бео као слонова кост. И мужак и женка подједнаке су боје, само што је мужак нешто већи, веселији, ватренији, бољи певач, — дакле свакако више на цени него ли женка.

Штигљиц живи по целој Европи, има га и у малој Азији; а да је заиста делија, момак од мегдана, види се по томе, што може да поднесе зиму чак и у Сибирији. Но најволије средњу Европу, пределе где имаде доста врбака, доста липа, зова, бреза. По тим местима витла се он у друштву са другима целезиме, хранећи се семењем, које уме и при највећем снегу вешто да нађе, а када сине први зрачак подмлађене природе, када се укаже младо пролеће, онда се и штигљиц огане свог бећарског, скиталачког живота па гледа — да се окући, и притоме показује праву ћуд своју. Он треба верене љубовце, алта се неда тако лако набавити, прошња је мучна; као стари јунаци, тако и он мора у боју после туче да задобије неву и ми га ето у пролеће можемо видети, како се ухватио у коштац са неколико штигљица делија. Јели у боју сретан био, јели га његов кљун и крило ваљано послужило, онда је блажен, та победилац је и са поносом се приљуби својој извојеваној неви, која сада прелеће од жбуна до жбуна, док се на једном не заустави, а тај жбунић је често мирисава ружа, те почне д гради гвездо своје. При томе послу мужак седи на гранчици, па док женка вешто плете гвездо, он јој са својом најумилнијом песмицом слади посо, ал га се сам неће никада латити, — та он зна да купљевне послове ваља женским оставити. Кад је гвездо доплетено, женка снесе своја зеленгаста јаја у њ, те када измиле малени штигљици, онда почиње ва њих двоје права срећа. Онда их обоје из своје гусе наизменче хране, док не одјачају, и посецају или на крај гвезда или близу гвезда на танану гранчицу. Све то догађа се у красном месецу мају; а када дође близу јесени, искупи се малена породица па заједнички обилазе баште, пуне просторије, хранећи се семеном куделним, маковим, салатом, чељевима. Наступи ли

зима, штиглиц и тада остаје код нас, само се скита из једне околине у другу.

Да је штиглиц птица, коју сваки воле, показује то, што је ретко наћи кућу, која мари за лепу песму и уживање а да нема штиглица. И он ту негу, којом га дворимо, потпуно заслужује, јер му је песма тако умилна и ведра, да је чисто мелем у суморним зимњим данима, а ако се својски заузмемо, штиглиц ће се показати и као добар ђак, јер научи по мање вештине, с којим може такођер да развесели свог домаћина.

Даклем негујмо, чувајмо штиглица као и сваку другу певачицу! А. В. П—ћ.

СА БЕЧКЕ СВЕТСКЕ ИЗЛОЖБЕ.

(Писмо десето.)

ШВАРЦЕНБЕРГОВ ПАВИЛОН.

II.

Рекао сам у задњем писму свом, да ћу као данас павилон кнезова шварценбершких у скупу са читаоцем изближе просматрати. Павилон доста је простран а уредба његова такова је, да ће посетиоцу — па ма он и не био стручњак — преглед на изложене предмете и само разумевање истих веома олакшан бити. Колико у опште струка у пољоделству, рудокопљу и у шумарству имаде, толико их је овде одељака, а сваки одељак за себе опет чини подпуну изложбу, која све оно схваћа, што је нужно да је збирка једна савршена: и по броју и по избору најглавније пак да је савршена у програму њезином, кога има, да испуни.

Ми ће мо се из тога разлога овога распореда изложбеног и придржавати, тек ће мо одељак за одељком прегледати и најзнатније што нам се приказало буде, обште користи ради овде забележити.

У првом, дакле рудокопном ће нам се одељењу највећма допадати силне збирке сваковрсних минерала, што се у рудама штајерским копају и ломе. Најлепши су предмети у овом случају разне сорте угљена из Чешких руда Шварценбергових. Има их примерака из 15 разних најзнаменитијих угљевити руда, као: Постлберг, Феберг, Круцова, Душница и Житолиб. —

Знатну улогу играју у великој овој збирци осим угљена јоште и сребро, графит (у прерађеним и непрерађеним примерцима), гвожђе, олово и вршовички гранати.

Најзнаменитији одељак пак онај је, који треба да нам пружи слику грдне културе шума Шварценбергових, што их само у јужној Ческој до својих 167000 јутара имаде.

Овде је шумарство дотерано на врхунац савршенства свога, оно је у сваком погледу — пошто се рацијонално на томе од векова радило и још се већ ма да-

нас ради — основ и управо извор богатства Шварценберговој породици. Задивити се мора сваки, који гледа онај ред по шварценберговим шумама, ону негу која им прибавља, ону употребу, која се са њима чини, тако да те шуме одбацују највеће материјалне користи, а да их ипак никада неостаје, да увек остаје по простору и по броју оно исто число, како је пре 50, пре 100 и више година било.

Изложене збирке разног шумског дрвећа, изложени скупови разних модела и изложбе слике и карте, које се на шумску културу, као иначе и на лов односне, би ће у стању изближе нас са стањем тога ческога велепоседа разложити и показати. У збирци, која садржи семење разних шумских дрва, особито неких фела, које су јединствено на Шварценберговим добрима удомљене, налазимо и обично дрвеће шумско у више сората, тако н. пр. јаворово, (у небројеним варитетима), дивљи кестен, оморику, једу, брезово, растово, багрен, летњу и зимну липу, (*Tilia grandifolia et parvifolia*), боровину и јововину.

Друга збирка садржи младо шумско дрвеће, а по-степенено 1, — 2, — 3, — 4 годишње. Ово је дрвеће усађено у лонцима, те је или у дворани постављено или ти пак у врту, што је засађен наоколо дворане. Трећа је збирка она, што нам показује поједине плоче старог шумског дрвећа. Најлепши су примерци ови: 1.) 225 год. стара оморица са промером (диаметром) од својих 34 пал. (из Франценбершки шума); 2.) 180 год. стара јела са промером од 24" (са истога добра); 3.) 195 год. стари раст с промером од 27" а висина му је 96'; 4.) 180 година стара липа са промером од 30" а висина јој је 90'; 5.) 570 година стара оморица, промер 26", висина 66'; 6.) 250 год. старо јаворово дрво, промер 22", висина 54'; и 7.) 360 год. старо буково са промером од 39" а висином од 78'. Четврта је збирка најпосле она, која нам показује на појединим примерцима разне болести, ком је шумско дрвеће подложено. Сав овај скуп, који је — да богме са научног и стручњачког гледишта од неизмерне вредности, садржи негде око 200—200 бројева. Из једног тог примера само моћи ће читалац огромност Шварценбергове изложбе схватити, а оценити велим, може ју само онај, који је видио и дуго се у њој бавио марљиво ју прегледавши.

У збирци разних дивљих и домаћих животиња као најпосле и риба прво место заузимају: Беверица (у многим фелама), црвени јелен, срна, дивокоза, зец (у многим варитетима), јазавац, лисица, дивља мачка, твор (*mustela putorius*), видра, дабар, орло (*Aquila chrysaetos* и *Aquila naevia*), соко, крагуј и буђуна, од риба (ове су већим делом сахрањене у спириту) шаран, штука, смуђ, јегуља, лињак, греч и пастрма.

У овој збирци имаде у свему 200 комада изузимајући она два жива дабра (у језерцу пред павилоном) и неколико живих риба у маломе рибању крај павилона.

Ове су рибе све из великог витингавског језера, које даје годишње до својих 6050 цен.

Одељење за пољоделство многоврсно је. Оно се опет дели на више чести, у којима су појединце изложени: 1. пољоделске справе и модели; 2. фабрикација шећера; 3. пиваре; 4. Хемичне и физиолошке штације; 5. пољоделско инжињерство; 6. пољоделске школе; 7. баштованлук и 8. пољоделске и статистичне карте (мапе).

Није нам намера у све појединости се упушћати, јер иначе причању нашем неби ни краја ни конца било. Нека је толико доста ако ствар наведемо и ако у опште о њој коју речемо бољег разумевања ради. С тога ће мо у следећем читаоцу само кратки преглед пољоделске изложбе дати, па ће мо се одмах затим једном предмету обратити, који са обзиром на пољоделство наше, заслужује да му се највећа пажња покљони, а тај је предмет, као што сам већ у последњем писму свом нагласио: култура сунцокрета.

Но сада к ствари. Као што већ једном рекох и маде на Шварценберговим добрима ораће земље до својих 24.950 јутара (поглавито у Ческој) од којих 51% на рану пада. Кромпир и репе заузимају прва места.

Годишња продукција кромпира износи 74200 мeroва а продукција репа до близу 550000 пената.

Ова се репа употребљује за фабрикацију шећера (годишње 67.300 центи) и јошт служи као рана за марву и за свиње. Пољоделство је у опште тако усавршено, да се сада већ са полак и четврт снаге 2,— 3 до 4 пута толико производи, колико пре са три четврти данашње снаге. Наравно да су сада и средства у толико савршенија и наравно да се мора даље у обзир узети капитал, који свакако на расположењу стоји већем усавршењу тих средстава.

Изложено воће, семење разних кућињских растиња, изложене воћке (младице), семење разних фарбарских и осталих индустријских биља, рана, брашно, сита, проја чак и онај у великом броју и у много сорта изложен лебац прећићемо тек на брзо докле недоћемо до сунцокрета, који сам за себе читаву изложбу сачињава.

Видимо га пред нами у више фела и разној величини и такав, како је у нашим пределима познат сади се на добрима Шварценберговим у великом броју. У опште започело се сада на западу културу сунцокрета распостирати. Па и у јужној га Русији веће имаде, где сачињава читаве вртове и где се на разни начин употребљује. Семе сунцокретово садржи у себи врло мастан олај (зејтин,) који је ради свога доброг укуса врло познат. Он се даље употребљује као зачин сваковрсноме (особито у Русији посноме јелу и као такав стоји врло у цени, и много више но олај од маслина. Иначе га потребују слигари за олајне боје а мањим се делом употребљује у парфимерији. Но јоште даје семе сунцокрета врло фино брашно, како је за неке врсте финога теста

неисказано. У Хинеској праве од струка картију и јоште га мешају са свилом (јер се даје раскинути у fine конце) која усљед тога некако живљу боју добије.

Код нас пак дају се струкови и олајне погаче марви, која их радо једе. Из свега тога дакле видимо да се сунцокрет може на много начина употребити и да све што је на њему користи даје. А што је најглавније то растиње не изискује бог зна какву негу. Та ми бар знамо, да свуда расте и без велике управо без икакве неге. Па ипак јошт га незнамо својски употребити и јошт га већим делом држимо за некорисног или барем мало корисног.

Но култура сунцокрета на западу каква је, задошта показује користност и важност тог растиња, које ће данас сутра свуда по Европи онако се употребити и уважити како одишта заслужује.

Ја велим, да се и ми неокаснимо, нег да гледамо па да скоро и за нас корисним учинимо. Труда ово њега није нужно превише положити, доста је засадити у земљу па да нам буде корисна погода. Шварценберг ето нам је показао у колико значаја имаде сунцокрет и култура његова и који ће то значај теке бити, када се буде по свуда употребљено и када сви буду њиме се користили. Неби згорег било кад би наша браћа сељаци одпочели озбиљно на томе, па онда дај, да видимо, да ли оће корисно дело бити или неће!

У Бечу, 24. октобра 1873.

Тодор Стефановић Виловски.

ИЗ ПОЉСКЕ ПРИВРЕДЕ.

КАКО ВАЉА ЋУБРИТИ.

VI.

КАКО ДА ПОСТУПИШ С ЋУБРЕТОМ.

A) На ыубришту (у јами)

(Наставак.)

Ако хоћемо да је јама за ыубре добра ваља:

- а) да није далеко од штале или кошаре;
- б.) да је примерена броју марве и стоке газдине;
- в.) треба да је толика да се у њојзи може ыубре обрађивати у два дела, у једној половини јаме да ыубре мирно труне да кад три до четири месеца дана зре може се извозити на њиву, а у другој поли да се слаже свакидашње ыубре из штала, кошара и други стаја,
- г.) да је јама тако грађена да по среди између обе поле јаме могу кола проћи;
- д.) да је јама тако начињена да кишавина не иде ни мало у тартањ, да је земља не упија, нити да отиче;
- е.) да вода из авлије било да је кишњица, било кад се снег топи, не тече у јаму, ди је ыубре.
- ж.) да је у хладу или да је од сунчаних зрака у лето заклањају било лисната дрва било сен одкакве зграда

з.) да не би вода у јаму утицала и да не би које сунце које пак ветар сушио ђубре, треба да је јама — изузев среду где кола пролазе — обрађена 2—3 стопе високим ѕидом.

Најбоље је ако се под ове јамепатоше с циглом помоћу хидраулична креча („гаје“), а тако исто и дуварови; но ако се све не учини хидрауличним кречом, код канала, којим отиче пиштавина и код бунара гледајмо свакако да кајом патошемо и извидамо.

Тако изгледа целисходна јама за ђубре; главно је при том, да од пиштавине ништ не одлази у тартањ и да се ђубре са стране не осуши, јер није изложено сунчаној припеци и ветровима.

Даље, ђубре се пиштавином може пољивати најудесније помоћу шпрџа.

И на послетку, она вода, што се стече по дворишту, не може ни допрети до ђубришта и ђубрета.

Било да градимо оваку или мало простију и јештинију јаму за ђубре, несме се ђубрета никад више од 4—5 стопа наслапати.

Ма какву јаму градили у свом газдалуку поступањ је увек један исти; — тај се поступањ може у овоме у кратко навести:

Кад се ђубре из штале изнесе, ваља га подједнако раширити и расути и утапкати, да се неби сасушило.

Чим наслажемо с по стопе или највише с једне стопе нова ђубрета, ваља прострти по њему или добре родне земље или блата из реке или са дна јендека и то онако с два палца у висину и дебљину, да се тиме ђубре сачува од суше и испарења, да се боље утапка те да тиме врење у њему што сигурније буде и на послетку да се ђубре довољно попуни земљом која такође има у себи снагу те ђубре поправља.

Да амонија не би изветрила, обично се сваки нови таван ђубрета поспе са гипсом, тиме добија ђубре већу вредност, и ко то чини, добро чини и би ће му од хасне.

Течност, што се прикупила у бунару за пиштавину, може се помоћу шпрџа извући из бунара, те њоме цело ђубре полити, да се неби ђубре због жестоког врења сиржило и изгубило од своје вредности или да се местимице због оскудице у влази или због јаке суше неби уплеснивило.

Пошто у домазлуку имаде свакојаке стопе, има н. пр. рогате марве, коња, оваца, свиња и пошто њихово ђубре није подједнако, јер је једно жешће а друго опет блажије: — зато треба домаћин да нази да се то разнo ђубре у јами што боље измеша; није добро на пример да се овчија или коњска балега на једном месту нагомила, јер се може сиржити, него ваља да се по целој јами што боље разреди, те да се по њој може раширити торина рогате марве, да би врење било колико толико подједнако и да би ђубре на њиви што већма подједнако могло дејствовати и утицати.

Врло је важна ствар, да се ђубре одмах разреди — а тога се наше газде слабо придржавају; скоро свуда бива, да слуга на колици или вилама, лопатама изнесе из штале ђубре те га изврати, избаци на ђубриште, и цело се ђубре састоји из брежуљчића, од којих сваки за себе ври, те кад кад се испржи ил уплесниви.

Ако се тако ради, онда није нужно ни да кажемо, да ће ђубре изгубити своје најважније делове. С тога још једном препоручујемо, да се ђубре пиштавином полива и подједнако разреди и простре. А пољивати се може, маленом дрвеном ведрицом, која има подугачку ручицу.

Ко је доспео, неће згорег бити, ако од времена на време преметне своје ђубре. Тиме ће ђубре подједнако да сазре а и сламаће се уситнити.

Ако пољоделац неможе да подигне ама баш никакву јаму за ђубре, онда му препоручујем, да бар удеси себи од данашњег бољи начин скупљања ђубрета.

Нека земљоделац одреди згодно какво место од четирн ћошка, нека ту ископа земљу за 1—1 и по ашов; нека дно таке јаме набије иловачом да не би вода продирала, па нека ту просторију ограда; затим нека сваки дан нанесе из штале ђубре, нека га подједнако разреди, као што већ рекосмо, и нека са-тера у ту просторију марву, што лежи, да би се ђубре угазило, течна и чврста торина изсекла па да тако ђубре боље сазре и да неби бољи делови ђубрета одлетели, испарили се.

Кад је влажно време, ваљан газда, да би му стока на сувом лежала, а и да умножи ђубре, поспе суше сламе по тој просторији — по томе обору.

Кад је ђубре на томе месту већ 2—3 стопе високо наслагано, а гдекоји пут већ и ранијеваља ђубре изнети на њиву исто онако као из ђубрене јаме па то ђубре — ако и не буде тако изврено као оно, што га обрађују у јамама, опет колико сам искусио, могу рећи, да је такав начин поступања са ђубретом кад већ нема бољег, напредак. Јер по томе начину ђубре подједнако зре, задржава своју снагу задоста, па ако у згодно време простиремо под стоку било сламу, било плеву, зелену кошевину и т. д. увек ће ђубрета бити више и то на хасну.

Напослетку напомињем, ако би бунар у ђубреној јами због превелике суше одавао врло мало пиштавине за пољивање ђубрета, да се онда може ђубриште пољивати умерено и водом, само ваља да вода буде што више устојана, пуна мутљага и блата.

(Наставиће се.)

БЕЛЕШКЕ О СВАЧЕМУ.

Да сачувањ јабуке метни их у раж, којој то ништа не шкоди. Ако то нећеш а ти их поређај да једна

другу недодирује у песак, који си најпре усијао на изхладно и то у суд, који има добар заклопац, да не промахује ваздух у њега. Песак прима у себе испаравање јабука и тако ће оне остати суве и задржаће свој мирис.

Смрзнуте јабуке и крушке могу се опет повратити, ако их, док се још нису откравиле, преспемо са хладном водом 1—2 палца високо, па кад се укорени лед око њих а ми одлијмо воду, убришимо лед са љуске и осушимо јабуке и крушке у топлој соби.

Да сачуваш лебац од плесни метни у тесто онај — са или кима па га добро измеси те ћеш лебац сачувати од плесни, лебац ће бити куснији и дуже ће се држати. Ако хоћеш да ти лебац буде леп и да му се кора стакли, а ти отри пећ, пре но што туриш лебац у њу, моқром сламом, кад си лебац већ метнуо у пећ, запуши пећ такођер моқром сламом. Водена пара што ће се испарити са моқрог огњишта и влажне сламе, слеће се на лебац те ће му кора бити мрљавута и светла.

Да познаш јесу ли јаја скорашња узми те суни 7 лоти соли у холбу воде. Кад се растопи метни јаје које хоћеш да видиш јели скорашње у ту воду. Ако је јаје тај дан снешено, оно ће потонути на дно, ако је један дан старо, неће доспети на дно, ако је три дана старо, пливаће у води а ако је старије од пет дана, пливаће горе по води и што се више испољи то је све старије.

Да распознаш памук у платну, узми један комадић од онога за које сумњаш да има и памука, па добро нагваси тај комадић у води у којој је растворен шећер и кухиња со; кад се осуши, а ти спали тај комадић, па ако је пенео црн, онда је са платном било и памука, ако ли је пенео граораст онда је тванина од чиста платна.

Да ти пиће у лето буде хладно, ваља стакло или боцу, у којој је пиће, замотати у нагвашен салвет, па оставити на промаји, особито према северној страни. Затим се салвет може чешће квасити и то ће пиће већма да олади, него ако стакло метнеш само у воду.

Да ти се надимљено месо (и шунка) не уцрвља, метни месо у добро просејан пенео буковог дрвета, ал најпре очисти месо од плесња, ако га је било. Месо се тада може и у хартију завити.

Да очистиш прље са рубља, изтуци у авану зрео кестен, кад га ољуштиш; то брашно намажеш на прљу па кад сада пропереш рубље, прље ће саме од себе да нестану.

— Моловане слике могу се очистити, ако се једна фунта силових кромпира ољушти и то све успе у 4 фртаља воде па остави целу ноћ да се пари. Затим се одмах може употребити тако, ако се са сунђером и фланером слике чисте, све дотле док прљежа нестане.

Да ти „флор“ постане круг, натапкај комадић платна у јакој, чистој житарици ракији, па метни умотан флор у комад, кад се нагвасио, рашири га између два листа хартије.

ТРГОВИНА И ОБРТНОСТ.

Пешта 4 новем. — И данас, као обично при завршетку недеље, беше слаба радња а цене непромењене.

Бележено је:

Узапц-ше нице за пролеће 7 ф. 95 н. и 8 ф. у еспапу.

Зоб за пролеће 2 ф. 22 нов. у готовом 2 ф. 23 нов. у еспапу.

Кукуруз за мај и јуни 4 ф. 52 новч. за готово, 4 ф. 85 нов. за еспап.

ПОДЛИСТАК.

О Ч Е В И.

СЛИКА ИЗ НАРОДНОГ ЖИВОТА.

написао Јосим Суботић.

I.

Недеља је. Ала је то жестока врућина. Свуда је тако јако прижегло да би човек чисто помислио, сад ће се сва земља морати истопити па канути у ништа као што вели наш опће познати и опће љубљени Ћир Мишка. Лишће на дрвећу стоји тако мирно као приковано ама ни да се макне, по селу влада мртва тишина, само што се по где где указује које цсето, које би својим лавезом да покаже превелику верност. Ал' да, напоменућ нашег Ћир Мишку. Може још лако бити, да га ти мој читаоче и непознајеш? Но, лепа парада! Не познавати Ћир Мишку, значи толико, колико непознавати ништа. Па ваљда нисте још никада ни чули за њега? Но то би било и сувише. Та зар ви мислите да је он којеко? А да које је молим вас оно прошло поред покојног Напулиона Бунапарте па скинуо пред њиме шубару своју, нашто је Напулијун скин'о свој шешир па реко: Дobar дан Ћир Мишка? Па сигурно још ни то нисте чули, да је само један једини јунак био на крају света, па је сео на крај земље весео махао ногама и пљуцко у ништа! — Е, ако нисте слушали ево чујте сад па се дивите уму и јунаштву нашег Ћир Мишке. — Ћир Мишка је иначе поштен и ваљан човек, а и имућан је прилично. Сваки га у селу са његовонаучености припознаје и поверава му се. Ако је где требало писати писма, адресирати каке пакете, склапати уговоре и тако даље. Ко ће други то учинити до Ћир Мишка, а осим тога је за тај свој грдни труд свугде бивао особито награђен. Рекох грдни трудјер ваља да знате, да је свако слово његово било позата велико, и осим тога му се линије горе певаале, а то, молим вас, по једнога старог човека није баш сувише лак посао. Па како је скроман, он је на све то искао само по коју кришвицу сира за лек, и по

коју погачицу да понесе деци, мало сува мяса, мало врба, коју лубеницу или дињу или обоје, и уопће од онога чему је већ време. Па кад би већ тако напунио џепове у свом дугачком кожуху, да су ови изгледали као да је чутуру у њих сакрио, онда би био свесвим задовољан, и немарећи за толики труд позвао домаћина и други пут ако се деси таква прилика за писање, он ће њему за љубав то „забадава“ учинити. И докста сваки је то сматрао за особиту љубав и наклоност од Ћир Мишкине стране, па се још тиме поносио, и хвалио се сваком приликом. — Ако је где слава била, свечарство, крсно име, или друга ма која свечана пригода, Ћир Мишка је морао бити ту ма нико небо. И тада је он био душа целоме друштву. Он је све забављао својим „збитијама“ под Бунапартом. Једном речи он је у селу прва особа; после господина поне и грка, он је био све и сва.

Ћир Мишкина је кућа врло лепа. Зидана је на глагољ. Остраг се пружила грдна башта, засађена до пола цвећем од пола пак разним зељем, које је од преке потребе по сеоску кујну. Па зар и цвећем? Ех, па причекајте мало и на то ће већ доћи ред. Ви би да вам човек једном речи све каже, полагајано полагајано брајко што реко наш Ћир Мишка кад би му на прилику која бака почела ређати, кога ваља све син јој да поздрави.

Али између баште и кућног зида имаде једна мада шупа, у којој је био један кревет са комаринком, то беше привилегисано место Ћир Мишкино. Нико се више осим њега није смео извалити на тај креветац. Јао си га њему, да га је Ћир Мишка видео. То је била његова „престолница.“

Тако се на прилику ено и данас извалио, скино кожух раздрљиво кошуљу, па се левом руком подбочио гледа по дворишту, које беше пуно разне живине, и од прилике овако у себи премишљао: „Ала гледај само — и ту поваже руком на читав пилећи свет — шта сам ја рођеним трудом и знојем, својим пером заслужио. Ех та нема ти већег блага на свету, него бити писмен човек, па онда моја памет, хм, хм, — и ту се Ћир Мишка насмеши — како но је само рекао мајстор Рома, „ал баш богами, што ти је наш Ћир Мишка паметан човек, то више не родимогао би бити учитељ у сред вароши.“ Ал баш ти је тај Рома — хе, хе, ал и има право бога ми, па дед неба ми покажу, које паметнији од мене, дед амо да га видимо. Оћеш сутра, нема га на целом свету. Па онда што имам Ђерку, ех, то више не роди. Шта је Ромина девојка, шта је Луцићева Криста, трице, — и ту Ћир Мишка пљуцне — моја Марта то тије праве звезда Даница. Па како је само воспитана. Кад господин попа дође да свети водицу, а она одма „љубим руку господин попо!“ Онако ју богме попа и фали свугде где год стигне. Да, богме. Ал' на послетку није ни чудо та то је Мишкина.“ К'о што је повикао мајстор Рома, кад га је један путник запи-

тао, чија је то девојка девојка. Па онда како сам ти ја имућан човек, шта је ћулум — пиха, он још да са миом натиче, полагајано, полагајано брајко Још ће доста воде дунавом проћи, док ти постанеш оно што је Ћир Мишка сада, Где ти њега, па онда да чудна безобразлука од његова дерета, он бацно око на моју Марту. Бре само нека проба, само нека чујем ја да што шупне би ће — он да се загледа у моју Марту. Помислите само у моју Марту. Ал' козна можда баба Наста и лаже. Ваљда није имала чим да ми наплати моју писарину па ми је том лажи хтела уши да напуни. Кажу боме дакако матора вештица гадура, кркетуша, лопужа, судопера — пфуж — и ту Ћир Мишка пљуне. Ал опет ако се ко паметан човек промислим може лако бити истина. На прилику кад узмемо само ово: она је лепа, кошто каже мајстор Рома. Шта нема је под небом, Ћир Мишка“, а и он је лепушкат момчић; Понда: она је имућна, а он није сиром, „ал лаже та проклета совуљага, лоћа нацакбаба. У осталом шта ми остаје да чиним као паметном човеку, мораћу још данас отићи к њојзи па ћу да је испитам, морами казати све до кице, ал' ћу је за језик обесити. А међу тим ћу, строго запретити Марти да ми за живу главу несме ни једне речи прословити са тим — тим Ћулумовим Станком иначе тешко њојзи. Ал где би она тако што учинила. Та шта вели мајстор Ромином Милану — хе хе, то ти је тек момчић. Свршио је у Сомбору препарандију, па до који час да буде учитељ што реко мајстор Рома, за мене „ама Ћир Мишка баш у сред вароши“, то јест, он не може бити баш у сред вароши, јер није још тако паметан к'о ја, то не, али где на крају, а ту већ иде. Понда како је то воспитан дечко, не не попрестано се с попом разговара, па још немешки — чекајбако оно каже, да, „гути морги“, а то је толико, кад би понашки казо „наздравље ручак желим“, а попа му онда одговори „дох шен хер лера“, а то значи, „такођер вам наздравље“. Ех, — та знамти ја разумемти ја нешто и латински — на пример „сербус“ — „добар дан“, та некаже бадава мајстор Рома, „све, све, Ћир Мишка, ал твоје памети више не роди!“

И при тим речима нам ти се Ћир Мишка опружи, а лице му узме тако комичан израз, да би се мој читалац сигурно сит насмејати морао, само да га видити може онако, као што га ја пред својим очима видим. За време Ћир Мишкино, ја сам истина био још мален и незрео, али сам се више пута морао насмејати, кад сам га видео, где са неком комичном граоцицом корача кроз улицу и „снисходително“ погледа на околни свет, мислећи ваљда у себи, „та шта сте ви на спрам мене, трице, кучине, мрави, кепеци, кукавице — ја, хе, хе, ја сам — *homo mundi*.“ Но, и то морам признати, да сам и ја спадао међу његове обожатеље. — Е, тако је од прилике и сада Ћир Мишка изгледао, а у себи је сигурно мислио; „Та

шта је овај свет трице, хе, да сам ја само оно што нисам, и да имам оне силе што немам, ја би то све другчије удесио, прво и прво створио би себи једну кућу, као што сам у варошивидео, па би онда држо много слугу, ранио свиње, коње, краве, волове па би их тако нагојио, да једва дишу, — хе, хе, па би их на вашар отерао и продао, па сав би свет искупио око моје марве па би све говорио; ала тије тај Ћир Мишка богат човек, где, само кака му је марва. А ја би само уживао као — бож' опрости — цар. Код куће би се извалио на софру па би са највећом сласти рецкао бела лука и сланине — хе, хе, та што би ти ја умо живити, то више не роди. Знаш што важе мајстор Рома; Бадава Ћир Мишка, ал што се ти знаш наћи, то више нероди.“

Али на једаред узе му лице озбиљан израз, и готово да речем љутито поче разгледати око себе, па онда рече полугласно: „Али само да та врашка баба не лаже. Ал откуда ће врагу она баш и знати па да је и истина? Ех, ала ипак може! Та она је прва врачара, а што ти уме из карата да чати као из књиге. Богме, — хм, хм, мораћу извидити ту ствар, Наопако да буде што у ствари, онда — тешко теби Марта, а ни Станку неће бити боље. Само мораш још мало причекати док се сасвим не смркне, јер да ме когод види да идем врачари, било би свакојака разговора по селу.“

Док је Ћир Мишка тако размишљао, и премишљао, шта да чини, сунце се већ ширило било, а тија ноћца је већ своја мрачна крила почела ширити над убавим селом. Пријатна ладовина заменила је несносну врућину и наш ти Ћир Мишка у свом блаженом размишљању поче дремати. Сан га је преварио био, а можда му је сигурно хтео да прекине време, док се ноћ сасвим не спусти на земљу, па да онда може сигурно наставити своје „предосторожне“ мере, као што се то и пристоји, једном тако наметном човеку као што је Ћир Мишка, а особито у такој прилици где част његовог господарства, стоји на коцки. —
(Наставиће се.)

Р А З Н О.

— Пре неки дан славио је неки сељанин са својом бабом „бисер сватове;“ то јест то двоје стари живе већ 75 година у браку. Том приликом замолише Његово величанство нашег краља за кума, надвојводињу Гизелу за старосватицу и — обоје се одазваше тој молби. Краљ је томе ретком пару поклонил 3000 форината. — Други неки сељак држао је своје златне сватове са бабом својом. Да бог да што више таквих прилика!

— Није давно како су у Бечкереку у Банату сахранили Србина старца од 115 година. Заоста ретке године!

— Неки хвалсавац поче грдити пред једним француским краљем ваљаног неког човека овим речима: „Дебелу би књигу могао написати, о ономе што тај човек незна!“ Краљ на то мирно одговори: „А о ономе што ти знаш, — једва да би се написало неколико листића.“ —

Ступајући из криминалног затвора сомборског у слободу, напоменуо сам у изјави мојој, да ми је за време шест-месечног тавновања једина забава била, што сам радио на књиговодству и кореспонденцији српској; рекао сам и то, да ћу још неко време са преписивањем на чисто посла имати јер ми не дадоше у ариште пера и мастила унети, те сам оловком бележити. И тако сам последње време занимао се које са својим званичним пословима од којих живим, које са преписивањем бележака мојих на чисто.

Сад је књига готова, коју сам народу нашем наменио, ком је и просвећујем, те сам је стога просто по најновијим немачким стручним књигама на српски прерадио и са обичним стилем написао, као што наш народ говори.

Књиговодство сам поделио на просто и двоструко. Обоје сам практично теоретично написао, а при крају доносим један практичан пример по Кајловом начину, који сам ја овде у „Српској задрузи за међусобно помагаче и штедњу“ увео.

Кореспонденцију сам поделио на двоје: I-во на писма, као: на молбе, захвална писма, одбијајућа писма, прикорна писма, извињавајућа писма, честитке, на препоручна, утешна, позивна, трговачка, пријатељска и мешовита писма. II-го на приватне списе и то А. на изјаснења, као: признанице, одказнице, сведочење, укњижења и избрисна изјаснења, реверзе, тестаменте и кодициле. Б. на уговоре као поклон, сахрана и позајма обичних ствари; облигације, залога, јемство, уступнице, ушутнице, пуномоћја, куповање, промена, кирија, аренда и награда. В. Менице.

Сад ми још остаје напоменути, шта ми даде повода да се баш овог рада латим. Давнашња је жеља моја, да и новчани заводи које је наш трговачки свет почео оснивати, српски тип и карактер добију, што се тако извести може, ако је пословни језик у ти завода српски, које само онда смисла има, ако се књиге српски воде, и ако се кореспонденција на српском језику обавља; а то се само тако постићи даде, кад се има стручних књига на матерњем језику.

Дал ће ова књига одговорити жељеј цели, не знам — али знам, да ми је намера поштена, а цел племенита што ми нико одрећи не може. У то име пуштам у свет овај мој први покушај на књижевном пољу.

Ако се до божића толико претплатника пријаве да трошкове штампе подмирити могу, ја ћу дело штампати и то у толико примерака, колико се претплатника пријавило буде, које ће од прилике до 30 штампаних табака изнети.

Цена је књизи 1. ф. 50 п. а. вр. Скупљачи добијају за труд сваку десету књигу, или новац за исту. Новци, или имена претплатника нека се шаљу управо на мене у Нови Сад.

Пријатеље народног напретка, нарочито трговачку омладину и народне Учителие молим, да се заузму око скупљања претплате, да ме тим помогну у овоме тешком, али корисном и племенитом ползуећу.

У Новоме Саду 7. (19.) октобра 1873.

Корнел Јовановић.

НАЈНОВИЈЕ

ШКОЛСКЕ НАРЕДБЕ,

које су издане од високог школ. савета за све срп. нар. школе, — могу се добити и наручити комад по 15. нов. а на више са убичајеним радом, у

Срп. нар. задруж. штампарији у Новом Саду.